

نامه های تاریخی

گزیده ای از نامه های رجال دین و سیاست به
حضرت آیت الله العظمی سید محمد صادق روحانی (مد ظله العالی)

به کوشش
سید محمود خسروشاهی

مقدمه و باورقی
ناصر الدین انصاری قمی

سرشناسه	: خسروشاهیان، سید محمود، ۱۳۵۵ - ، گردآورنده
عنوان و نام پدیدآور	: نامه‌های تاریخی: گزیده‌ای از نامه‌های رجال دین و سیاست به حضرت آیت‌الله العظمی سید محمدصادق روحانی مدظله‌العالی به کوشش سید محمود خسروشاهیان؛ با مقدمه از ناصرالدین انصاری قمی.
مشخصات نشر	: قم: کلبه شروق، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	: ۵۲۸ ص: مصور، نمونه.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۷۲۵۵-۴۷-۹ : ۲۰۰۰۰۰ ریال:
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
عنوان دیگر	: گزیده‌ای از نامه‌های رجال دین و سیاست به حضرت آیت‌الله العظمی سید محمدصادق روحانی مدظله‌العالی.
موضوع	: روحانی، سید محمدصادق، ۱۳۰۵ -
موضوع	: خوئی، سید ابوالقاسم، ۱۲۷۸ - ۱۳۷۱ - نامه‌ها
موضوع	: مجتهدان و علما - ایران
موضوع	: فقیهان شیعه - ایران
موضوع	: نامه‌های تاریخی - قرن ۱۴ - مجموعه‌ها
شناسه افزوده	: انصاری، ناصرالدین، ۱۳۴۶ - مقدمه نویسنده
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۲ : ۵ / ۳ / ۵۵ BP
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۹۹۸
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۱۰۴۳۳۴

نامه‌های تاریخی

گزیده‌ای از نامه‌های رجال دین و سیاست به حضرت آیت الله العظمی سید محمد صادق روحانی

به کوشش:	سید محمود خسروشاهی
مقدمه و پاورقی:	ناصرالدین انصاری قمی
ناشر:	کلبه شروق
نویت چاپ:	اول / ۱۳۹۲
چاپخانه:	طه
شمارگان:	۱۰۰۰ نسخه
قیمت:	۲۰۰۰۰ تومان
شابک:	۹۷۸-۹۶۴-۷۲۵۵-۴۷-۹

مرکز پخش: قم، ابتدای خیابان صفائییه، پلاک ۶۹۲، کلبه شروق
تلفن: ۷۷۳۶۴۲۴ - ۰۲۵۱

فهرست

-
- * فصل اول: مجموعه نامه‌های مرحوم آیت الله العظمی خوئی ◀ ۱۳
فصل دوم: مجموعه نامه‌های مراجع عظام و علمای اعلام ◀ ۲۲۷
فصل سوم: مجموعه نامه‌های شخصیت‌های سیاسی و فرهنگی ◀ ۳۶۳
فصل چهارم: تلگراف‌ها ◀ ۴۴۳
فهرست اعلام ◀ ۵۲۳
فهرست کتب ◀ ۵۲۶
فهرست اماکن ◀ ۵۲۷
-

یادداشت

مکاتبات میان علما و مراجع، رجال و شخصیت‌های برجسته روحانی و سیاسی، در هر عصر و زمانی، می‌تواند به عنوان اسناد تاریخی نشان دهنده حقایق تاریخی آن دوران باشد.

مجموعه کنونی - نامه‌های تاریخی - که هم اکنون در اختیار علاقمندان قرار می‌گیرد شامل بخشی از نامه‌ها و تلگراف‌های واصله به محضر سرافراز آیت الله العظمی سید محمد صادق روحانی (دام ظلّه) می‌باشد که از بحران‌ها!! و حوادث گوناگون روزگار، در امان مانده و به دست ما رسیده است و نشر آنها، می‌تواند برای اهل تاریخ مفید و ارزشمند باشد.

البته باید اشاره کرد که متأسفانه متن نامه‌های حضرت آیت الله العظمی روحانی (دام ظلّه)، به علت مرور زمان و عدم دسترسی به اسناد و بایگانی بیوت مراجع عظام بلاد، در اختیار ما نیست، ولی پاسخ‌های آن بزرگواران، که در دفتر خاص معظم له نگهداری می‌شد، هم اکنون، چاپ و منتشر می‌گردد.

همانطور که ملاحظه می‌نمایید، در نقل متن نامه‌ها، امانتداری کامل رعایت شده است و این امر می‌تواند الگوی خوبی برای کسانی باشد که اسناد تاریخ معاصر را جمع‌آوری نموده و منتشر می‌سازند.

این مجموعه با تلاش و پی گیری مستمر اینجانب آماده چاپ و نشر گردیده و مقدمه و توضیحات جناب حجت الاسلام ناصرالدین انصاری نیز در توضیح بعضی نکات مطرح شده در نامه ها کمک شایانی به استفاده محققین از مطالب کتاب می نماید.

در خاتمه بر خود لازم می دانم که از ارشادات و اظهارنظرهای ثاقب و مثبت والد ماجد، در انتخاب و تنظیم اسناد این مجموعه، سپاسگزار باشم که خود در پژوهش مسائل تاریخی صاحب نظر و مثبت اندیش و حافظ حقوق حقّه همه بزرگان در حدّ امکان و توان هستند.

سید محمود خسروشاهی

www.ketab.ir

سر آغاز

مرجع عالیقدر حضرت آیت الله العظمی سید محمد صادق روحانی (دام ظلّه)، از خاندانی کهن و ریش دار - که در شهر قم از سابقه دیرین علمی و اجتماعی برخوردار است - برخاسته، و در جهان تشیع، نامی است آشنا. خدمات ایشان و تألیفاتشان، مواضع و نظریاتشان، بیش از نیم قرن است که در دنیای اسلام مطرح و مورد توجه همگان است.

معظم له، در پنجم محرم الحرام ۱۳۴۵ (ش)، در پایگاه جهاد و اجتهاد: شهر مقدس قم و در بیت علم و فضیلت زاده شد. پدر بزرگوارش آیت الله حاج میرزا محمود روحانی^۱ (۱۳۰۷-۱۳۸۱ ق) و نیای پدری اش آیت الله حاج سید صادق قمی^۲ (۱۲۵۵-۱۳۳۸ ق) و نیای مادری شان آیت الله حاج آقا احمد طباطبائی^۳ (۱۲۷۱-۱۳۳۴ ق) بوده است. ایشان، در کودکی به تحصیل علوم دینی روی آورده و در نوجوانی، در حالی که نبوغ و استعدادشان زبانزد حوزه علمیه نجف شده بود - سطوح عالیّه را در مدینه اندکی پشت سر نهادند و به دروس خارج اساطین حوزه همانند آیات عظام: شیخ محمد حسین غروی اصفهانی، سید ابوالحسن اصفهانی، شیخ محمد کاظم شیرازی، شیخ محمدعلی کاظمی خراسانی، شیخ محمدرضا آل یاسین و بیش از همه سید الطائفه آیت الله العظمی خوئی (ره) حاضر شدند و سالیان فراوان (۱۵ سال) از بحث ها و درس های آنان بهره بردند و اجتهادشان مورد تأیید آیت الله العظمی خوئی (ره) قرار گرفت. ایشان در سال ۱۳۶۹ ق، به زادگاهشان باز گشتند و در آنجا علاوه بر حضور در دروس حضرت آیت الله العظمی بروجردی (ره)،

۱. انصاری، ناصرالدین، اختران قم، ص ۴۹۷-۵۰۰

۲. همان، ص ۱۶۱-۱۷۲

۳. همان، ص ۱۴۹-۱۵۴

به تدریس خارج فقه و اصول پرداختند و به زودی در زمره علمای برجسته حوزه علمیه قم درآمدند و ستاره اقبالشان، درخشیدن گرفت و در همان زمان کتاب فقهی ایشان «فقه الصادق» به تدریج به چاپ رسید و مورد توجه حضرت آیت الله العظمی بروجردی (ره) قرار گرفت.^۱ از آن پس بود که کتاب‌ها و بحث‌هایشان در حوزه قم شهرتی به سزا یافت و پس از وفات آیت الله بروجردی (شوال ۱۳۸۰/ فروردین ۱۳۴۰ ش) به عنوان یکی از علمای بزرگ حوزه قم مطرح شده و مواضع و بیانی‌ها و اعلامیه‌هایشان راهگشا و روشنگر مردم مسلمان ایران بود. معظم‌له، در پنجاه سال گذشته ضمن مکاتبه با رؤسای کشورها نسبت به مسائل جهان اسلام - همچون: فلسطین، لزوم اتحاد مسلمین در برابر اسرائیل، مسائل عراق و وضع قوانین ضداسلامی در آن، ساخت فیلم زندگی رسول الله (ص) - حساسیت نشان دادند و نامه‌هایی به: انور سادات رئیس جمهور مصر، حافظ اسد رئیس جمهور سوریه، ملک فیصل پادشاه عربستان نگاشتند. همچنین مواضع انقلابی معظم‌له از سال ۱۳۴۲ تا ۱۳۵۷ ش، که اگر بطور کامل گردآوری شود مجلدی بزرگ خواهد شد، و رنج‌ها و زندان‌ها و تبعیدهای ایشان از آن زمان مردم مسلمان ایران هرگز فراموش نخواهد شد.

معظم‌له، در سال ۱۳۴۵ ش به دنبال سخنرانی افشاگرانه و اعتراض آمیزشان به لایحه کاپیتولاسیون و اعمال ضد دینی و ملی دولت دستگیر و به شهرهای: زابل و یزد و سپس روستای میگون (تهران) تبعید شدند. پس از آزادی، در سال ۱۳۵۶ با اعلامیه‌های توفنده - ایشان مجدداً وارد عرصه مبارزه صریح با رژیم شدند و اطلاعات‌های شدید اللحنشان باعث سختگیری و تندی بیشتر رژیم با ایشان شد و باعث شد از ۱۶ اردیبهشت تا شهریور ۱۳۵۷ ایشان را در حصر خانگی قرار دادند، که مردم قهرمان قم در این زمان به خانه‌اشان رفتند و حصر را شکستند و نماز عید فطر را با شکوه هرچه تمامتر به امامت ایشان به جای آوردند، به دنبال این رویدادها رژیم پهلوی ایشان را مجدداً دستگیر کرده و تا دی ماه، در بازداشت به سر بردند و با پیروزی انقلاب اسلامی، با استقبال باشکوه وارد شهر و محل اقامتشان شدند. آیت الله العظمی روحانی، پس از پیروزی انقلاب هم، ارشادات و راهنمایی‌های خود را به رؤسای جمهور وقت، مراکز قانون گذاری، رؤسا و وزرا دنبال نمودند و علیرغم همه فشارها ایشان هرگز از مواضع بر حق خود کوتاه نیامده‌اند «و لا یخافون لومة لائم».

۱. حضرت آیت الله العظمی بروجردی (ره) دوبار از کتاب فقه الصادق در منبر تدریس خود مطالبی نقل فرمودند و حضرت آیت الله العظمی خویی (ره) در وصف این کتاب طی نامه‌ای مرقوم فرمودند که: من کتاب فقه الصادق را شخصاً برای آیت الله کاشف الغطاء بردم و گفتم: ببینید من چه خدمت بزرگی به عالم اسلام و فقاہت نمودم و چنین عالم محققى را تربیت کرده‌ام.

در همه سال های مبارزه و زندان، ایشان به فعالیت های علمی و تألیفات علمی و تألیف کتب فقهی و اصولی ادامه داده اند که شماره جاودانه خواهد ماند از جمله می توان به:

فقه الصادق (۴۱ جلد) * زیادة الاصول (۶ جلد) * منهاج الفقاهه (۶ جلد)
 * منهاج الصالحین (۳ جلد) * مسائل المستحدثه و ده ها جلد کتب استفتائی شرعی،
 اعتقادی و قضایی به زبان های فارسی عربی و انگلیسی.

* * *

درباره کتاب

این کتاب، مجموعه ای از نامه های علما و مزاج بزرگ جهان تشیع، رؤسا و پادشاهان کشورهای اسلامی، علمای اهل بیت جهان، رجال سیاسی ایران به حضرت آیت الله العظمی روحانی است، که جایگاه بلند و عظمی را در جهان اسلام، در نیم قرن گذشته می نمایاند. این اسناد تاریخی - که اینک حجاب برانداخته است - دریایی است مشحون از در و جواهر، که تواضع و فروتنی ایشان، مانع از ظهور و بروز آنها در سالیان گذشته نبوده است. آدمی با مطالعه آنها از میزان علاقه و ارادت و شیفتگی و امید اهل شیع مانند آیات عظام: آقای خوئی، امام خمینی، آقای حکیم، آقای میلانی، آقای خرابادی، میرزا مهدی شیرازی، سید عبدالهادی شیرازی رحمة الله علیهم و ده ها نفر از علمای ایران، عراق، لبنان به آیت الله العظمی روحانی آگاه می شود.

قسمت نخست این کتاب، شامل نامه های متعدد حضرت آیت الله العظمی خوئی رحمة الله به معظم له است، که البته این به دلیل شناخت عمیق و دقیق استاد از این شاگرد پر استعداد و نابغه اشان و ریشه در سوابق علمی و تاریخی اشان دارد. آیت الله العظمی خوئی (ره) از دیرباز با بیت عظیم و فخیم روحانی ارادت و آشنایی داشته و این دو برادر بزرگوار (حضرات آیات: سید محمد (ره) و سید صادق روحانی) سالیان فزاوان در تمام درس های استاد شرکت داشتند و آیت الله العظمی خوئی (ره) هم در سفر تاریخی خود در نیمه قرن چهاردهم به قم، به منزل پدر بزرگوارشان آیت الله حاج میرزا محمود روحانی وارد، و تمام علمای قم - از جمله آیت الله العظمی بروجردی - در این منزل به دیدار آقای خوئی آمدند، این نامه ها، خواننده را با عمق علاقه و ارادت آیت الله العظمی خوئی (ره) به

حضرت آیت الله العظمی روحانی آشنا می سازد. بدون شک این تعابیر: (شما خود من هستید)، (شما عین من هستید)، (من با بودن شما هیچ غمی از موت ندارم)، (من خوشحالم که اگر روزی نباشم شما جایگزین من خواهید بود)، (شما نور چشم احقر هستید)، (عز شما عز من است). در هیچ جا سابقه ندارد. آیت الله العظمی خوئی (ره) با هیچ یک از شاگردانشان این همه نامه نگاری و اظهار ارادت نداشته اند، و از این نامه ها روشن می شود که تثبیت و تحکیم مرجعیت آیت الله العظمی خوئی (ره) در ایران و در حوزه علمیه قم، کار حضرت آیت الله العظمی روحانی بوده است. من در شگفتم که: حضرت آیت الله العظمی روحانی با چه سعه صدر و روحیه بالایی این نامه ها را در این سال ها پوشیده داشته است؟ این کتاب، علاوه بر آنکه حقایق سیاسی را در تاریخ معاصر روشن می سازد، نشان از هوش سیاسی و زمان شناسی فقیه بزرگ شیعه می دهد.

این مجموعه از چند بخش تشکیل شده است که عبارتند از:

- ۱) بخش نخست: دربرگیرنده مجموعه نامه های مرحوم آیت الله العظمی خوئی (ره) است، این مراسلات که تعداد آنها ۱۵ نامه می باشد از سال ۱۳۶۷ ه. ق آغاز و آخرین آن به تاریخ ۱۴۰۹ ه. ق می باشد، تعداد نامه ها و مطالب مطرح شده در آنها و رابطه نزدیک میان طرفین موجبات قرار گرفتن این مجموعه از بخش نخست شده است.
- ۲) بخش دوم: دربرگیرنده نامه دیگر مراجع علمیه گذشته، و علمای بلاد مختلف در ایران و خارج آن می باشد که با ملاحظه تاریخ در گذشت آنان تنظیم گردیده، در این بخش نامه هایی از آیات عظام خمینی - میلانی - حکیم و... قرار دارد.
- ۳) بخش سوم: دربرگیرنده نامه های شخصیت های سیاسی و اجتماعی می باشد، نامه های این بخش نشان دهنده طیف وسیع و گسترده مرتبطین با حضرت آیت الله العظمی روحانی می باشد، که شامل سران احزاب سیاسی و فعالین اجتماعی و مذهبی با مشرب های گوناگون و تفکرات سیاسی و اجتماعی متنوع، و دیدگاه های متفاوت است. از این رو نامه های این بخش از اهمیت ویژه ای برخوردار است.
- ۴) بخش چهارم: دربرگیرنده مجموعه تلگراف هایی است که در پاسخ نامه یا پیام یا تلگراف حضرت آیت الله العظمی روحانی داده شده است.

ناصرالدین انصاری قمی

اردیبهشت ۱۳۹۲